

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

V spomin

Alois Jedlička
(1912–2000)

Sredi leta 2000 je v Pragi umrl Alois Jedlička, eden najpomembnejših čeških bohemistov in slavistov, profesor na Filozofski fakulteti Karlove univerze v Pragi. Domače in svetovno slavistično prizorišče je zapustil jezikoslovec, ki je skupaj z akademikom Havránkom, katerega učenec in sodelavec je bil več desetletij, s svojim spisi in organizacijsko dejavnostjo razvijal in v sodobnost prenesel misel Praškega lingvističnega krožka. Ko so ga značilnega leta 1987, v času »normalizacije«, upokojili in ni mogel več predavati, je bil potr, a pisal in organizacijsko je deloval še naprej. Vsa sreča, da ga je ob njedovi 85-letnici, leta 1997, na najlepši mogoč način počastila Masarykova univerza iz rojstnega Brna: podelila mu je častni doktorat filoloških ved.

Dolgoletno znanstveno, pedagoško, organizacijsko in prosvetno delo profesorja Jedličke zajema številna teoretična in aplikativna področja jezikoslovja, obogatil pa je poleg domače bohemistike zlasti mednarodno slavistiko. Znamenita so njegova dela s področja knjižnega jezika in stilistike, jezikovne kulture in jezikovne vzgoje, izrazoslovja, slovaroslovja in slovaropisja ter družbenostnega jezikoslovja. Njegov največji prispevek je delo iz teorije knjižne češčine, popisa njenega stanja in razvoja. Teoretične študije je snoval na podrobnem poznavanju zgodovinskega razvoja knjižne češčine, posebno velik poznavalec pa je bil za dobo narodnega preporoda z izrazito osebnostjo Josefa Jungmanna. Njegova Kratka češka slovnica za srednje šole, napisana skupaj s Havránkom, je od leta 1950 izšla v 25 izdajah, tudi obsežna Češka slovnica (prav tako skupaj s Havránkom) v treh, Pravila češkega pravopisa (Šolska izdaja) pa več kot šestih izdajah. Na jezikoslovja številnih evropskih jezikov so vplivala njegova temeljna dela, usmerjena k oblikovanju teorije knjižnega jezika kot znanstvene discipline, zlasti glede vprašanj norme, kodifikacije, dinamike jezika in variantnosti. Omenimo samo njegovo monografijo Knjižni jezik v sodobni komunikaciji (1974), velik znanstveni vpliv pa so imele v tujini, npr. v nemščini objavljene razprave, s katerimi je, navezujoč se na izročilo Praškega lingvističnega krožka, češko jezikoslovje vključil v sodobno svetovno jezikoslovje. V stilistikah zlasti slovanskih jezikov je viden vpliv njegovega novega systemskega pristopa k stratifikaciji stilov, pri čemer je poleg mnogih razprav vplivala njegova knjiga Osnove češke stilistike (1970, sodelavki V. Formánková in M. Rejmánková). Z organizatorskim slovarskim delom si je pridobil neminljive zasluge ne samo za češko slovarstvo, saj je ustvarjal Priročni slovar češkega jezika in Slovar češkega knjižnega jezika, ampak tudi za slovansko primerjalno slovarstvo, to pa z organizacijsko zasnovo in urejanjem dveh obsežnih knjig Slovarja slovanskega jezikoslovnega izrazja (za slovenski del sta tu sodelovala tudi T. Logar in J. Toporišič). Sem spada tudi njegov Rusko-češki slovar jezikoslovnega izrazja. Veliko je prispeval tudi k češki slovistik, obilno sodeloval pri viskošolskem učbeniku slovaščine, pisal o prevajanju iz češčine v slovaščino in o protistavnih vprašanjih med jezikoma.

Na Slovenijo so profesorja Jedličko vezale tople prijateljske in znanstvene, po materinem rodu pa tudi sorodstvene vezi. Sad dolgoletnega prijateljevanja s prof. Urbančičem je učbenik Češčina (soavtor tudi P. Hauser), ki je v Mariboru izšla v dveh izdajah (1980 in 1995), v Jeziku in slovstvu je pisal o teoriji Praške šole in knjižnem jeziku (1965), v Naši reči (katere dolgoletni urednik je bil) pa je pohvalno in kritično pisal o

Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1971). Ker je bil profesor Jedlička zelo dejaven tudi v mednarodni slavistiki (bil je predsednik Mednarodnega slavističnega komiteja za slovanske knjižne jezike in podpredsednik Mednarodne terminološke komisije), je v tej funkciji obiskoval Ljubljano, tudi Maribor, tu predaval in opravljal terminološke posvete. Veliko svetoval, učil in še več spodbujal. Zlasti slednjega, nevsiljivega in toplega spodbujanja, ni mogoče pozabiti. To gotovo menijo tudi slovenski delavci akademijskega slovarskega kolektiva.

V začetku šestdesetih let je prišla v Prago na podiplomske študije vrsta slovenistov, nekoliko otajane meddržavne politične razmere so to takrat že dovoljevale, a uradna (bolje rečeno, uradniška) češka politika je bila še zadržana. Ni bilo lahko. Profesor Jedlička je to čutil, sicer tam ni bil edini tak, a njegovo zaščitništvo mladim Slovencem na Filozofski fakulteti ostaja nikoli poplačani dolg temu imenitnemu možu neizrekljivo blagega značaja in srčne dobrotljivosti.

Tomo Korošec